

**ELEKTRONIKUS
MELLÉKLET**

XXV. ÉVFOLYAM 2009

**A SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK IGAZGATÓINAK
XIV. ORSZÁGOS FÓRUMA
SEKCIÓ ÜLÉSEINEK ELŐADÁSAI**

**HORN GYÖRGY:
A MAGYAR KÖZOKTATÁS MEGÚJÍTÁSA SZAKMAI
SZEMPONTOK ALAPJÁN**

Szakképzési 4 szemle

VOCATIONAL TRAINING REVIEW ■ RUNDschau DER BERUFSBILDUNG

HORN GYÖRGY

A MAGYAR KÖZOKTATÁS MEGÚJÍTÁSA SZAKMAI SZEMPONTOK ALAPJÁN¹

Tisztelt Hallgatóság!

Nagyon sajátos helyzetben vagyok, mert az Oktatási Kerekasztalban egyedül én szavaztam az ellen, hogy ez a program egyáltalán összeálljon. Egy huszonhárom tagú testületből egyedül maradni rossz érzés, viszont felértékelődik a helyzetem. Nem először hívnak, hogy vázoljam az okokat. Mondandóm tehát a „Zöld könyv” bemutatása az én értelmezésemben, ami ugyan oppozícióból készült, de talán nem vitatható, hogy egy lehetséges értelmezés.

Előzetesen annyit, hogy az „Oktatási és gyermekesély kerekasztal” formailag egyeztető fórum volt, de valójában néhány elszánt és egyetértő tudós munkája. (Mint tudják, négy kerekasztalt hívtak össze a miniszterelnök úr, amelyek a parlamenti pártok, a kamarák és a szakmai szervezetek delegáltjaiból álltak, de eddig csak ez az egy tudott kész anyagot elfogadni és közzétenni).

Még valami az előzményekről. A kerekasztalt megelőzően az államreform bizottság részére készült anyagnak volt az indító anyaga, és elolvasván 2006 nyarán kétségbe esve rohantam a szerzőkhöz. Nem egyedül, Mihály Ottóval és Vekerdy Tamással együtt. Akkor még nem tudván, hogy ebből a későbbiekben egy ilyen nagyszabású összegzés lesz, hanem azért, hogy egyeztessünk néhány olyan fontos alapkérdésben, melyekről már az induláskor látszott, hogy eltér attól, amit néhányan – az előbb felsoroltak is – gondolunk. Feltehetően a miniszterelnök úr is azért kért fel a kerekasztalban való részvételre, hogy artikulálódjon egy másfajta vélemény is, de meg kell vallani, hogy eléggé egyedül maradtam ebben a dologban. Bár az egyedüllétem csak erre a körre, a kerekasztalra érvényes, hiszen a közoktatás legfelső testülete az Országos Köznevelési Tanács például nagyon hasonló határozatot hozott, elutasítva a kerekasztal álláspontját.

1 Elhangozott 2009. 04. 21-én, a Szakképző Iskolák Igazgatóinak XIV. Országos Fórumának I. szekciójában (*Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért*)

Arra vállalkoztam ebben az előadásban, hogy megmutatom röviden azokat a pontokat – éppen azért, mert nem eléggé publikusak –, amelyekről úgy gondolom, hogy nagyon komoly veszélyt rejtene a jövőre nézve. Nemcsak a magyar közoktatás, hanem a magyar társadalom szempontjából is. Magam is harminc valahány éve dolgozom a közoktatásban és a szakképzésben, ezért hangsúlyozom, hogy ez a könyv a közoktatásról szól, de bizonyos pontokon érinteni szeretné a szakképzést is. Ezt nem én találtam ki, hanem a „Zöld könyv” mondja magáról. A nemzetközi versenyképesség felől közöl, és azt mondja, hogy a közoktatás megújítása a cél.

Szisztematikus felsorolásban is definiál négy kiemelt célt:

1. a tanárszakma presztízse,
2. a szakmai modernizáció (ezt egy kicsit részletesebben kifejtve),
3. a deszegregáció, illetve a fejlesztésnek megfelelően,
4. egy visszacsatolandó mérésértékelő rendszer szisztematikus végiggondolása.

Van benne néhány olyan axióma, amelyről explicit formában nem beszél, de nagyon határozottan kiolvasható a szövegből.

1. Az első nagyon fontos állítás, hogy a *magyar közoktatás állapota az elmúlt két évtizedben romlott*. Ez az állítás – véleményem szerint – nem bizonyított. Az nem vitatható, hogy a magyar közoktatás állapota rossz, de hogy „romlott-e”, az valóban nagyon fontos kérdés. A problémákat egy társadalmi rendszerváltás és egy világtörténelmi paradigmaváltás mentén kellene végiggondolni. Azt gondolom, hogy bizonyítani kellene a romlás tényét egy ekkora lélegzetű kutatásban.

2. A következő nagyon fontos állítás, hogy *az iskola az államé*. Mindenki tudja, hogy önkormányzati iskolarendszer van, de a könyv mégis a rendteremtést mint állami funkciót gondolja végig. Ebben ugyan vannak szerepmegosztások, de alapvetően egy központi kritériumrendszerben jelöli meg a működés jó útját. Azt állítja, ha hozzárendelünk ehhez a kritériumrendszerhez – a gyerek születésétől a felnőtté válásáig – egy nagyon hatékony mérési-diagnosztikus rendszert, több olyan projektet, célzott támogatórendszert, akkor helyes útra tereljük a magyar közoktatást. Bár a szöveg néhol hangsúlyozza, hogy nem ez a szándék, de minden esetben azt látjuk, hogy visszaterelődik egy ilyen típusú pályára az elképzelés egésze.

3. A harmadik axiómája az elképzelésnek hogy a *legfontosabb biztosítéka és feltétele a közoktatás fejlődésének a tudomány; a kutatás* – egyszer elkezdtem megszámlálni, hogy a tudomány és kutatás kulcsszavak hányszor szerepelnek, de száz után feladtam. A tudomány feladata, hogy információt nyújtson a meglévő állapotról, világítsa meg a problémákat, amelyekhez majd kidolgoz hatékony technológiákat, természetesen előzetesen meghatározott szempontok alapján. A tanárképzést – a Zöld könyv szerint – egy tudós-tanárképzésre kell átállítani, és akkor majd jók lesznek a tanárok.

Természetesen vannak a „Zöld könyvben” nagyon jó részek is, amelyekkel nem vitatkozom.

Az egyik, nagyon lényeges érdeme a kerekasztalnak, hogy tematizál és problémákat tár fel. Ez elengedhetetlenül szükséges és örömteli, hogy van ilyen, amivel én egy pillá-

natig sem vitatkoznék. A másik, hogy a társadalmi integráció valóban kiemelt cél. Túrhetetlen az az állapot, amennyire szegregálttá vált mára a közoktatás. Ez nem kérdés.

Abban is bizonyos vagyok, hogy a szakmai modernizáció elkerülhetetlen. Az a fajta alapelv, ami a XIX. század végén kialakult tömegoktatási rendszerre jellemző – a tanár homogén csoportban tanít negyvenöt percen tantárgyat –, annak ellenére, hogy minden érdek, infrastrukturális feltétel, képzési mechanizmus ehhez kötődik, tovább nem tartható fenn. Vagy összedől a rendszer úgy, ahogy van, vagy pedig valamilyen érdemi fordulatnak kell bekövetkeznie ebben. Én ezt egy pillanatig nem vitatnám, és azt sem, hogy ebben az egyik kulcs a tanárszerep középpontba állítása.

Azt gondolom, hogy számos helyen nagyon jó és alapos háttéranyagok születtek, például Liskó Ilona és kutatócsoportja készített ilyeneket. Hasznosak és alkalmasak arra, hogy ezek mentén alakuljanak ki a viták.

A *Zöld könyv* szerzői – ahogy az előbb említettem – számos nagyon komoly problémára is rávilágítanak: a lemaradókra, a társadalmi dilemmákra, a modernizációra. Új szempontok is megjelennek, új érdekcsoportok, ha úgy tetszik. Például a foglalkoztatáspolitikai egésze. Az, hogy a kisgyerekkori fejlesztés az iskolafunkciót a kezdetektől vizsgálja. Ezeket én nagyon helyes, nagyon fontos és megfontolandó szempontoknak tartom.

Megpróbáltam összegyűjteni – de ez egy kicsit már nehezebb volt – hogy ha a magyar közoktatás megújítására szánt eszközökről lehántjuk az értékelési szempontokat és minden egyebet, akkor mi marad? Milyen eszközöket használ? Vannak ebben kemény eszközök (eszközök 1-el jelöltem²), melyek nagyon direkt módon, ha úgy tetszik nagyon rövid távon képesek érdemi fordulatot elérni az oktatás irányításában és az oktatás működésében.

- A közoktatási intézményeket tankerületek irányítanák. Az önkormányzatok helyére egy tankerületi szakmai rendszer kerül. Nem mondatik ki, hogy fenntartói, mert az állami fenntartást leszavazta a kerekasztal, bár jelzi a szerző a sajnálatát, hogy leszavazták. Végül is kistérségi tankerületi rendszerben, önálló, célzott támogatási rendszerrel működő finansziális rendszert képzel el. Ez nagyon fontos változás lenne a jelenlegi önkormányzati felelősségű és nem pántlikázott forrásfelhasználáshoz képest, és nagyon kemény fordulat a közoktatás irányításában.
- Ugyancsak nagyon alapvető változás lenne, hogy az *iskolafelügyeleti rendszert* – számomra eléggé döbbenetes módon, de ebbe most nem mennék bele – *alárendelne az Országgyűlésnek*. Valami olyasmiről van szó, hogy van királyi út. Ezt a tudomány jelöli ki, hisz a tudomány mindenre képes, a tudósok a parlamenti képviselőknek felelnek, létrehoznának egy ilyen iskolafelügyeleti valamit, mint az ombudsban, illetve nem is tudom pontosan, hogy mit. Oktatási hivatal, kiterjesztett funkcióval. A kisgyerekkortól a felnőtt korig a teljes körű – ezt hangsú-

2 A bemutató diái megtekinthetők: www.mszt.uif.hu / Szakképzési Szemle+ / Szakképzési Szemle 2009/4 - elektronikus melléklet

lyozom, hogy minden egyes gyerekre kiterjedő – diagnosztikus mérési-értékelési-visszajelző rendszer kialakításáról van szó. Az intézményi elszámoltathatóság kerül a központba. A szerzők nagyon komolyan gondolják ezt, fel is jegyeztem, hogy huszonnégy javaslat van az ötvennégyből, amelyik erre irányul. Elszámolhatóság, ellenőrzés, értékelés. Bizony egy nagyon erős és nagyon direkt eszköztár, szigorú állami kontroll.

- *A tanárképzés tudomány alapúvá tétele tudós tanárokkal.* Ez látszólag egy puha szabály, azonban az egész tanárképzésen belül mégsem az. Azért sem, mert más paradigmára tenné a tanárképzést, mint amerre az most elindult. Ami ott közvetlen hatású szabályozás, a közoktatás szempontjából nyilván nem az. A fejlesztő munka, a szakmai módszertani képzés egésze – iskolai autonómián alapuló helyi innovációk helyett – egyetemi kampuszokra épülő, tudományos műhelyekhez kerülne. Ahogy a szöveg mondja, a sarlatán innováció helyére egy tudományosan megalapozott innovációt helyeznének.
- Végül fontos javaslata szerzőknek, hogy nagyon határozottan váljon külön a közoktatás és a szakképzés.

Van, amivel egyetértek, van, amivel nem. De, ezek, hogy úgy mondjam, rövid távon is látványosan és egyértelműen ható eszközei a javaslatnak.

A Zöld könyvben szerepelnek olyan célprogramok, amelyek esetenként egy-egy csoportra közvetlenül és erősen hatnak, és vannak olyanok, amelyek tágabbak, és kevésbé érvényesülnek. Ilyen, nagyon közvetlen hatású célprogram a védőnői szolgálat teljes körűvé tétele. A teljes körű óvodai program. Az iskolaválasztás korlátozása, ami egy bizonyos körre hat, kifejezetten az alapképzésre, az alsó tagozatra, vagyis a körzetesítésre.

Közvetett hatású hátránykompenzálásban a kiemelt bér, a kezdő pedagógus bérének növelése, a foglalkoztatáspolitikai programok. Ezek közvetett módon hatnak a közoktatásra, de a hatásuk kétségtelen. Bár mindjárt a válságkezelő program első áldozatai közé került a kezdő pedagógusok bérének emelése, ami jelzi is a korlátokat. Ugyan, ez a legkisebb elem, ami a legkisebb mértékben hatott volna érdemben, de ez mindjárt ki is próbódott belőle.

Amikor ellene szavaztam, akkor megírtam Fazekas Károlynak, a kerekasztal elnökének, hogy *alapvetően a paradigmával nem értek egyet, és hiányolok belőle alapvető dolgokat:*

- Az első, ami nagyon-nagyon lényeges, hogy a szakma kimaradt az egyeztetésből, amit most nagyon tágan értek. Nem csak az intézményrendszert, a pedagógiát, hanem ezen túlmenően a képzési rendszert, az egyes tantárgyak ügyeit, a tanárképzéstől az óvodáig. Ebből a rendszerből mindenféle szakmai szempont, úgy ahogy van, kimaradt. Ahogy nekem fogalmazta az egyik oktatáspolitikában érintett képviselő: régóta ugyanazok diktálják a közoktatás-politikát, most esélyt kaptak mások is, és ezek a mások alapvetően a közgazdászok és a szociológusok. Így nehéz a kerekasztalt és az elkészült anyagot egyeztető fórumként definiálni.

- Teljesen kimaradtak a közoktatásban leginkább érintettek is: a szülők, a gyerekek, az intézmények. Az iskolafenntartók nem! És ne úgy értsék, hogy az a bajom, hogy, nem ült az asztalnál egy diákjogi képviselő. Szempontként nem jelent meg ez a fajta érdekérvényesítési elem.
- Fontos hiány, hogy az elején vázolt korszakváltásból következően nincs jövőkép az iskolafunkcióra. Amit nem csak én, hanem mások is kritizáltak – Nagy József, Ádám György –, bár ők az egészet megszavazták Tehát teljességgel tisztázatlan, hogy tulajdonképpen miről beszélünk? Mi az iskola szerepe a XXI. században? Nem látszanak, hogy milyen hatékonyságkritériumok mentén kívánnak bármifajta változást elérni. Mire való az iskola ma, vagy 2020-ben? Akár rövid távon is. A 2020 elég rövid táv, hiszen már iskolába járnak azok a gyerekek, akik 2020-ban érettségiznek, ezért ez nagyon rövid időtáv az oktatásügyben.
- Teljesen hiányzik belőle az iskola belső világa, implementációs képessége. Akkor hogyan fogadja a modernizációt az iskola?
- Mindenesetre mára az az alapkérdés, hogy miként képesek befogadni ma az általános és középiskolák, valamint a szakképző intézmények a modernizációt? Milyen fajta eljárások azok, melyek érdekelté teszik őket ebben? Hogyan képesek modernizálódni? Milyen ellenérdekek vannak? Szerintem ezek az alapkérdések. És ezek tökéletesen negligálva vannak a *Zöld könyvben*.
- Hiányoznak belőle az iskolaszervezeti alternatívák. Látható, hogy a 9-10. osztály alapdilemmája ebből következik, illetve a szakiskola egész konfliktusrendszere. Azt nem mondom, hogy csak ebből, de egyik pontja az iskolaszervezet dilemmája. Hol van lezárt képzés, meddig tart az általános képzés Magyarországon? Ezek tisztázatlanok, de szakmai kérdésként kerültek elő, és nem pedig a közoktatás átfogó megjavítási koncepciójaként.
- Végül a szakképzés és a közoktatás viszonya, funkciója, és ezen belül a feladatmegosztásuk. A szöveg azt mondja, hogy a szakmai gyakorlati képzést teljesen le kell választani a középiskoláról. De arra vonatkozóan nincs érdemi elemzés, gondolat a szövegben, hogy ez azt jelenti-e, hogy a közismereti képzés befejeződik mindenféle szempontból a szakképzés elkezdésével, avagy sem.

Hogy mik tehát azok a kérdések, amiken én mindenképpen vitatkoznék?

1. Az első a mai állapot megítélése.
2. A második az – amivel én személy szerint nem értek egyet, és talán más sem –, hogy az iskola az államé. Ez nem axióma, ezt bizonyítani kell. Lehet, hogy az, de akkor ezt egy vitának kell eldöntenie.
3. Tisztázatlan az iskola jövőképe.
4. Tisztázatlan az egységes iskola ügye.
5. Tisztázatlanok az érintettek kompetenciahatárai.
6. Tisztázatlanok a modernizáció eszközei.
7. Tisztázatlan a mérés-értékelés funkciója is.

8. A tanárképzéssel az a baj, hogy egy olyan rendszerkritikai szöveg van a *Zöld könyvben*, amiből semmi sem vonatkozik a mára. Hiszen átalakult a tanárképzés. Még el sem kezdődött a master szakasz, vajon akkor miről tudunk beszélgetni? Tehát a múlt időről, egy 2005 előtti állapotról találunk kritikát, amire vonatkozóan van egy alternatív javaslat, miközben három éve működik egy más típusú képzési rendszer. Nem gondolom, hogy ezt le kell zárni, de a vita nem folytatódhat, mert nem alapul tényeken, nincsenek erről információink, mert még nem léteznek. Így erről én csak jelezném, hogy ez egy alapvető vitapont, amivel nem csak én vagyok így, mert úgy látom általában talonba tették a vitaközö felek.

Megpróbálom kifejtetni azt a paradigmát, hogy minek a mentén gondolom én ezt másképp, és mi az, amire érdemes lenne gondolni.

- Az első, és talán a legfontosabb, hogy szakmai meggyőződésem szerint a XIX. század végén jön létre az az állami iskolarendszer, amit a korabeli állam a saját hadsereg-szervezési tapasztalatára építve alakít ki, és a XIX. század végén alakul ki a mai értelemben vett közigazgatási államszervezeti funkciója is. Legkorábban a bismarcki jóléti államban, de akár a monarchia államaira is gondolhatunk. Kialakul egy stabil állami iskolai rendszer, nagyjából Párizstól Moszkváig a kontinensen.
- Úgy gondolom, hogy a XXI. században ennek a paradigmának a mentén nem szabad, és nem érdemes az iskolarendszerről tovább gondolkodni. Nem szeretném, ha félreértenének! Én nem a porosz iskolarendszerről beszélek, hanem arról a szerepről, hogy az adófizetők pénzből hogyan működik az a fajta közösségi szolgáltatás, amit iskolának hívunk. Ebben az egyik verzió az, hogy az állam – akinél ugye a pénz van – mondja meg, hogy mi történjen. Világos feladat meghatározó és eljáró rendszer, valamint a kompetenciahatárokat is ő húzza meg. Még akkor is, ha 1993-ban azt mondta, hogy az iskola köteles pedagógiai programot készíteni, amiért jogilag felel, és az önkormányzat a fenntartó. Ez megváltoztatta a működést, de a felelősségvállalást lényegében nem. Én pedig azt gondolom, hogy az oktatás – hasonlóan a színházhoz, az egyházhoz vagy az egészségügyhöz – egy egyéni fogyasztás közösségi technológia mentén. Talán látható az alapvető megközelítési különbség. Erről érdemi vita volt a kerekasztal mellett egészen odáig, hogy ha következetesen végiggondoljuk az állításomat, akkor például a tankötelezettséget meg kellene szüntetni, mert ennek ez a logikája. Nem gondolom, hogy ebben a pillanatban erre lesz szükség, de azt igen, hogy az állításomnak az a logikája, hogy az iskola a családé. Alapvetően a biológiai és társadalmi kód a szülőké, és ebben a közösségnek – mint minden közösségnek –, a kisközösségnek van elsődleges együttműködő-koordináló funkciója. Az egyre táguló közösségnek, az egyre nagyobb körnek, tehát például a szakképzésnek,

úgy gondolom, hogy regionális munkaerő-piaci kompetenciája van. Azért, mert ott már más típusú érdekek is megjelennek.

- Azt gondolom, hogy a XXI. században, az információtechnológiában, a globalizáció mentén nincs más optimista forgatókönyv, mint a kis iskolák hálózatából felépülő közösségi intézményrendszer. Pesszimista forgatókönyvet, számталant le tudok írni, de az optimistáról – és nem csak az oktatás, de a társadalom esetében is úgy gondolom, hogy a fenntarthatóság feltétele a közösségi lét, akár az energiafogyasztásról, akár a szemétfelhasználásról beszélünk. Nincs más lehetőség, mint a környezethez lojális, együttműködő, a közösségi értékrendet közvetlenül közvetítő funkció, ahol a családnak kell lennie a megrendelőnek. Ez alapvetően egy más paradigma, mint amiről a *Zöld könyvben*, vagy általában, szó van. Nyilván ez az alapja az én kritikámnak.
- Nem gondolkodhatunk tovább szétszabdalt, átláthatatlan iskolaügyben, a komprehenzivitást alapértéknek kell tekintenünk. Ez az én értelmezésemben azt jelenti, hogy az európai gyakorlatban – a közép-kelet-európai országok egy részének kivételével – sehol nincs négyosztályos elemi, nálunk van. Tegyük hozzá, hogy a Pisa-mérésnek is ez a legsikertelenebb régiója Németországtól Belorusziáig bezárólag. Csehország, Szlovákia, Magyarország. Ez nem tartható fenn így tovább. Azt gondolom, hogy a hat évfolyam a normális, de nem akarok ebbe most belemenni, csak azt hiszem, hogy ebben az ügyben, az egységes iskolázásban, állást kell foglalni, és azt rögzíteni is kell. Az én értelmezésemben ez egy osztálytanítás, hat évfolyamos, közösséghez tartozó elemi iskola. Ehhez tartozik egy kistérségi – ez alatt a nagyvárosi kistérségeket is értem – négyosztályos alsó középfok. Eddig tart a komprehenzivitás, az egységes iskola Ennek a feltételeit egységesen kell megteremteni az ország minden pontján. Hangsúlyozva a minden pontot. Természetesen az egységes iskola tarthat 12 évig is, ez pénz, döntés kérdése. De a lényeg, hogy ezt követően válnak szét – iskolán belül – a különböző irányok

Erre épülhet az elitképzés, a szakképzés, egy iskolahálózaton belül, tehát a gyerek számára alternatívákat biztosítva. Nem megyek bele, mert ez egy fontos vitapont, hogy erre épülnek a fentiek, vagy az egész egy nagy rendszer, amin belül van elitképzés, szakiskola és szakközépiskola. Tehát az, hogy egyéni utak vannak, vagy közösségek, ez egy újabb óriási problémakör. De azt szeretném rögzíteni, hogy a közoktatás fejlesztési logikájában csak egy ilyen távlati képből kiindulva tudom végiggondolni, hogy mit tekintek hatékonynak.

- A következő elem, hogy ebben az állam funkciója a feltételteremtés és a szabályozás, ami azt jelenti, hogy az állam definiálja, hogy mit értünk iskola alatt, illetve biztosítja ehhez a működés feltételeit. Ez nem egyszerűen alku kérdése, hanem arról van szó, hogy ha azt mondjuk, hogy ilyen az iskola, akkor ez az állam kötelessége, az ország minden pontján. És ebben nincs különbség, tehát nem egyedi eszközökkel kell ezt megtenni, bár nagyon sok ilyen egyedi, fontos

integrációs eszköz van, de ez az állam kötelessége, mint ahogy a standard kimenet meghatározása is.

- Azt gondolom, hogy a működés feltételének ehhez a definíciójához kell hozzárendelni a mérés-értékelést a rendszerben. Nagyon korrekt, jó anyag van a mérés-értékelésről a *Zöld könyv*ben, amit hozzá kell rendelni a definícióhoz. Úgy gondolom, hogy a szakmai modernizációnak az alapelve, szemben az itt jelzett központi fejlesztési logikával –, amire igazából nem is látok utalást érdemben, mert szakmai rész alig van –, hogy a szakmai fejlesztést, a meglévő hazai és nemzetközi jó gyakorlatokra kell építeni, akár alternatívákra is. Ennek ma, csak Magyarországon számtalan igen jó példája van, a szakiskolától kezdve az elitképzésig bezárólag. Ezeknek a sz Tendernizációja, összehangolása, közvetítése, lényegesen egyszerűbb feladat, mint a jelenlegi nagy intézményhálózat tudományos kutatásai.
- Azt gondolom, hogy a lezárt képzést követően a szakképzés megrendelője a piac, mégpedig foglalkoztatáspolitikai eljárásban, amihez itt értenek a legjobban, Nyilván itt vagyok a leghibizonytalanabb az irányban, bár én is dolgozom ilyen területen, vagyis, hogy jó irány-e a szakmai gyakorlati képzés tömegoktatás nagy vonulata, a TISZK-esedés. Jó irány-e az elméleti képzés, a kis szakmákra történő alapítás, a hálózatosodás? Azt gondolom, hogy a mai viszonyok között számtalan dolog – különösen a szakiskolák súlyos problémáinak tömege – elmossa ezt a jó irányt. Most arról ne is beszéljünk – tudjuk jól –, hogy az első huszonegy TISZK milyen alkuk folyamán, milyen beruházási logikával jött létre. Vagy arról, hogy a következő, talán már hetvenkét TISZK hány százaléka szakképzési hozzájárulást gyűjtő, és hány működik tartalmi szabályzással. Én ezeket átmeneti zavaroknak gondolom, és azt, hogy maga az irány jó, vagyis az, hogy itt regionális munkaerő-piaci megrendelők vannak, akik állíthatnak kemény korlátokat, és ehhez rendelődik hozzá a szakképzés. Ez egy jó irány. Ugyanakkor azt is gondolom, hogy az egész rendszernek nincs átgondolva a korrekciója. A *Zöld könyv* is meg a mai rendszer is hibátlan struktúrában gondolkozik, miközben az minden elemében hibás. Ha egy konstrukciót létrehozunk, akkor ehhez mindenképpen hozzá kell rendelni egy korrekciós rendszert is.

A mostani logika az integrációt is úgy képzei, hogy ha valakivel baj van, akkor azt megmondják a doktorok, a tudósok, hogy az illetővel mi a gond, majd visszahelyezik valahova a rendszerbe. Megmondják, hogy hova, kijelöli az iskolát – az SNI-nél például.

Én ezzel szemben azt gondolom, hogy azt kell kigondolnunk, hogy mi történik azokkal, akik a *rendszer hibái miatt kerülnek ki a rendszerből, mi történik azokkal, akik éppen az integrált iskola kárvallottai. Önkorrekciós rendszert kell kidolgozni, számos alternatívával*, tehát az egyes gyerek szempontjából kell végiggondolni a korrekciós rendszert. És mindenképpen szükség van, még egy ilyen kicsi országban is, mint Magyarország, regionális kistérségi, helyi fejlesztési, közösségi logikára. Olyanra, ami az

---

egységes fejlesztés mellett helyi, a közösséghez lojális forrásokat gyűjt, és erre önálló stratégiákat alakít ki. Az egész magyar közoktatásról kellett beszélnem, úgyhogy elnézést a kapkodásért. Nem tudom, hogy végül mennyit sikerült elmondanom, de így próbáltam összefoglalni a *Zöld könyvet*, egy más logika mentén.

Köszönöm a figyelmüket!